СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

KreativEU
Knowledge & Creativity European University

Международна научно-практическа конференция

90 години дарителство, знание, иновации и устойчиво развитие в СА „Д. А. Ценов" – Свищов

Том III

5-7 ноември 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

90 ГОДИНИ ДАРИТЕЛСТВО, ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СА „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Свищов, 5-7 ноември 2026 г.

Посветена на 90 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ III

Международната научно-практическа конференция е организирана при изпълнение на Административен договор № КП-06-МНФ/23 от 18.08.2026 г. (BNSF-1.010-0023-C01) на Фонд „Научни изследвания“ при МОН по Процедура за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2026

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Марин Маринов
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – председател
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Любчо Варамезов
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Драгомир Илиев
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Сергей Найденов
Доц. д-р Катя Личева
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Теодора Филипова
Ст. преп. Елка Узунова
Ст. преп. д-р Радослав Николов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Здравко Любенов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Красимира Славева
Гл. ас. д-р Асен Божиков
Ст. преп. д-р Венцислав Диков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Атанас Атанасов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Красимир Шишманов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Танер Исмаилов
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Валентин Милинов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Зорница Петкова

Публикуваните материали са рецензирани по метода на двойно сляпо рецензиране. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете. Фонд „Научни изследвания“ не носи отговорност за съдържанието на докладите, представени на научния форум, както и за съдържанието на рекламните и други материали за него.

ISBN 978-954-23-2690-8 (print)
ISBN 978-954-23-2691-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

90 YEARS OF CHARITY, KNOWLEDGE, INNOVATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

Svishtov, 5th - 7th November 2026

Dedicated to the 90th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME III

The International Scientific and Practical Conference was organized in the implementation of Administrative Contract № КП-06-МНФ/23 of August 18, 2026 (BNSF-1.010-0023-C01), awarded by the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science under the Procedure for Support of International Scientific Forums Held in the Republic of Bulgaria

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2026

PROGRAM COMMITTEE
Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Prof. Bozhidar Bozhinov, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Margarita Shopova, PhD
Assoc. Prof. Vanya Grigorova, PhD
Assoc. Prof. Rumen Jerusalemov, PhD
Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assoc. Prof. Dragomir Iliev, PhD
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Katya Licheva, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Pepa Stoykova, PhD
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD
Senior Lecturer Elka Uzunova
Senior Lecturer Radoslav Nikolov, PhD

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov. PhD, Chairman
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Ch. Assist. Prof. Asen Bozhikov, PhD
Sen. Lect. Ventsislav Dikov

EDITORIAL BOARD
Prof. Atanas Atanasov, PhD – Chair
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Assoc. Prof. Taner Ismailov, PhD
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, PhD
Assoc. Prof. Galya Ivanova-Kuzmanova, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Hristo Sirashki, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Valentin Milinov, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD
Assoc. Prof. Zornitsa Petkova, PhD

The published materials have been peer-reviewed using the double-blind review method. The authors are solely responsible for the content of the materials, the opinions expressed, the data used, the cited sources, and the linguistic formatting of the texts. The Bulgarian National Science Fund bears no responsibility for the content of the papers presented at the scientific forum, nor for the content of its promotional or other materials.

ISBN 978-954-23-2690-8 (print)
ISBN 978-954-23-2691-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ III
ОТРАСЛИ НА ИКОНОМИКАТА

THE FRANCHISE BUSINESS MODEL IN CONTEMPORARY INTERNATIONAL BUSINESS: OPPORTUNITIES AND LEGAL PERSPECTIVES
Prof. Dr. Emilija Gjorgjioska, PhD, Prof. Dr. Tatjana Spaseska, PhD, Prof. Dr. Aneta Risteska-Jankuloska, PhD, Prof. Dr. Dragica Odzaklieska, PhD 9

ЧОВЕШКИЯТ КАПИТАЛ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯ УСПЕХ – ЕМПИРИЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ СРЕД МЛАДИ БЪЛГАРСКИ ПРЕДПРИЕМАЧИ
Проф. д-р Любчо Варамезов, докторант Любомир Николов..... 19

ПОТЕНЦИАЛ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СХЕМИ ЗА КАЧЕСТВО ПРИ СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРОДУКТИ И ХРАНИ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Марина Николова..... 27

ПРИЛАГАНЕ НА КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ ПРИ МОНИТОРИНГ НА ДЕБИТОРСКАТА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ
Проф. д-р Светослав Илийчовски..... 37

ФОЛКЛОРНИЯТ ТУРИЗЪМ КАТО РЕСУРС ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ: СТРАТЕГИЧЕСКИ ПОДХОД
Проф. д-р Теодора Димитрова, д-р Захарина Томова 47

ОЦЕНКА НА ЧУВСТВИТЕЛНОСТТА НА ВЪТРЕШНОТО ПОТРЕБЛЕНИЕ НА ОСНОВНИ ХРАНИТЕЛНИ ПРОДУКТИ В КОНТЕКСТА НА ХРАНИТЕЛНАТА СИГУРНОСТ НА БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Ангел Саров, Гл. ас. д-р Михаела Михайлова, гл. ас. д-р Даниела Цвяткова, гс. д-р Боряна Козарева, ас. Диляна Бояджиева 54

ПРЕКИТЕ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ НА БАЛКАНИТЕ – ХРОНОЛОГИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Добрин Ганчев, доц. д-р Сергей Найденов 62

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ОСНОВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА УПРАВЛЕНСКИЯ ПРОЦЕС В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА
Доц. д-р Елена Йорданова, гл. ас. д-р Георги Ангелов, гл. ас. д-р Цветан Марков..... 73

ПОДКРЕПА НА ИНИЦИАТИВИ ЗА УСТОЙЧИВОСТ - ВОДЯТ ЛИ ПОЛОЖИТЕЛНИТЕ НАГЛАСИ ДО ГОТОВНОСТ ЗА ПОЕМАНЕ НА РАЗХОДИ?
Доц. д-р Емил Николов 78

ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИЗНЕСА – ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ КОНТЕКСТ
Доц. д-р Искра Пантелеева, проф. д-р Беата Сковрон-Миелник, гл. ас. д-р Себастиан Наройчик..... 88

ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ И ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ КАТО ДВИГАТЕЛИ НА НОВИТЕ ТЕНДЕНЦИИ В ТУРИЗМА
Доц. д-р Любка Илиева, проф. д.ик.н. Марина Алексеевна Измайлова 97

ИНОВАЦИОННИ ПОДХОДИ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ТУРОПЕРАТОРСКАТА ДЕЙНОСТ
Доц. д-р Любомира Тодорова 105

СЕМЕЙНИЯТ БИЗНЕС В БЪЛГАРИЯ КАТО МОДЕЛ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ТЪРГОВСКА ДЕЙНОСТ
Доц. д-р Петранка Мидова 112

ПРИНОС НА ИКОНОМИКАТА НА СПОДЕЛЯНЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Петя Иванова..... 119

ИЗСЛЕДВАНЕ ПРИЛОЖЕНИЕТО НА АНАЛИЗА НА ГОЛЕМИ ДАННИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ РИТЕЙЛ СЕКТОРА: ПРИМЕРИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ
Доц. д-р Симеонка Петрова..... 127

THE ROLE OF DIGITAL ECOSYSTEMS IN ACCELERATING ENTREPRENEURIAL CAPACITY IN EMERGING ECONOMIES
Assoc. Prof., PhD Tatiana Bucos..... 137

ТУРИЗЪМ В УСЛОВИЯТА НА ГЛОБАЛНА ИКОНОМИЧЕСКА И ГЕОПОЛИТИЧЕСКА КРИЗА
Доц. д-р Тихомир Личев..... 145

СОЦИАЛНАТА ИКОНОМИКА – ХАРАКТЕРИСТИКИ, ЦЕЛИ, ОБХВАТ
Гл. ас. д-р Ваня Ганева..... 151

ДИСПРОПОРЦИИ В ДИГИТАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова, гл. ас. д-р Иван Маринов..... 158

СЪТРУДНИЧЕСТВОТО И ИНДУСТРИАЛНИТЕ ЕКОСИСТЕМИ КАТО ДВИГАТЕЛИ ЗА ИНОВАЦИИ И РАЗВИТИЕ НА МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
Гл. ас. д-р Ивайло Костов 166

THE INTRODUCTION OF THE EURO AND THE FUTURE OF RETAIL TRADE IN BULGARIA: ATTITUDES AND PROSPECTS
Head Assist. Prof. PhD, Ivan Marinov 173

СЪВРЕМЕННИ АГРОБИЗНЕС РЕШЕНИЯ В КОНТЕКСТА НА КРЪГОВАТА ИКОНОМИКА
Гл. ас. д-р Илияна Кръстева..... 181

ДИГИТАЛНО ПРЕПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ: ИНОВАЦИИ, МАРКЕТИНГ И ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Кристина Шопова, д-р Юлия Проценко 188

СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ГРИФИД ХОТЕЛИ
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 196

ТЪРГОВСКИ КОМУНИКАЦИИ И ИЗПОЛЗВАНЕТО ИМ ОТ СЪВРЕМЕННИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ФИРМИ
Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева 204

ДОВЕРИЕТО В СПОДЕЛЯНЕТО НА ЗНАНИЯ
Гл. ас. д-р Явор Станев 208

ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО В КОНТЕКСТА НА НАГЛАСИТЕ В БЪЛГАРСКОТО ОБЩЕСТВО И БИЗНЕС
Ас. д-р Александър Личев 217

ТЕНДЕНЦИИ ПРИ РЕГИСТРАЦИЯТА НА ДРУЖЕСТВА С ПРОМЕНЛИВ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Елена Вълчева 225

ТЪРГОВСКИТЕ ФИРМИ В СВИЩОВ В ПЕРИОДА ОТ ОСВОБОЖДЕНИЕТО ДО ВОЙНИТЕ (1912-1918 Г.) – ОБЩ ПРЕГЛЕД
Преп. д-р Емилия Вачева 232

СПЕЦИФИКИ ПРИ „МОДУЛИРАНЕ“ НА ПРАВООТНОШЕНИЯТА В АДМИНИСТРАТИВНОНАКАЗАТЕЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ“ /ОБЗОР НА ПОРОЧНАТА САНКЦИОННА ПРАКТИКА
Преп. Игнат Папазов 240

ОБОГАТЯВАНЕТО НА ДЛЪЖНОСТТА – СТРАТЕГИЯ ЗА МОТИВАЦИЯ И ПРЕДПОСТАВКА ЗА ФОРМИРАНЕ НА НЕФОРМАЛНИ ИНОВАЦИОННИ МРЕЖИ
Докторант Анелия Станева 246

РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ В РАЗВИТИЕТО НА ПОДХОДА ЛИДЕР КЪМ ВОМР
Докторант Аделина Ангелова 253

ПОТЕНЦИАЛ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ГОЛФ ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ
Докторант Ангел Ангелов 263

ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАЕТОСТТА И РЕГИОНАЛНИ РАЗЛИЧИЯ В БАЛНЕО, СПА И УЕЛНЕС ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ
Докторант Антоанета Христова, ас. д-р Бартош Марчинковски 270

ДИСБАЛАНСИ И ПАЗАРНИ ДЕФОРМАЦИИ НА ПОЗЕМЛЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В БЪЛГАРИЯ
Докторант Атанас Атанасов 278

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ПОТЕНЦИАЛА НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В СЪВРЕМЕННИТЕ ЗЕМЕДЕЛСКИ СТОПАНСТВА В КОНТЕКСТА НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ
Докторант Боримил Шопов 285

КЛИМАТОЛЕЧЕНИЕТО КАТО СПЕЦИАЛИЗИРАНА ФОРМА НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ: ТЕОРЕТИЧЕН АНАЛИЗ И КОНЦЕПТУАЛНО ПОЗИЦИОНИРАНЕ
Докторант Ваня Стоева-Андонова..... 290

ОТ ЛИНЕЙНИЯ КЪМ КРЪГОВИЯ МОДЕЛ: КОНЦЕПТУАЛНИ ОСНОВИ И СЕКТОРНИ ПРОЯВЛЕНИЯ В ТУРИЗМА
Докторант Виктория Георгиева Джамбазка..... 297

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ В ИНДУСТРИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – ОСНОВНИ НАПРАВЛЕНИЯ И ЦЕЛЕВИ ОРИЕНТИРИ
Докторант Деница Гъркова 306

ЗАЩО ESG НЕ РАБОТИ (И КАК ДА ГО НАПРАВИМ ДА РАБОТИ): КРИТИЧЕН АНАЛИЗ НА ESG ПРАКТИКИТЕ В МСП
Докторант Десислава Белева-Димитрова 313

МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ
Докторант Ива Пламенова Панайотова..... 324

ТЕХНОЛОГИЧНИТЕ ИНОВАЦИИ КАТО ФАКТОР ЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
Докторант Калин Борисов..... 332

ФИНАНСИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ ЧРЕЗ НПВУ И ЕВРОПЕЙСКИТЕ ФОНДОВЕ
Докторант Мария Иванова Павлова-Кондрова..... 340

ЗАПЛАХИ ЗА КОРПОРАТИВНАТА СИГУРНОСТ ПРЕД ТЪРГОВСКИЯ БИЗНЕС
Докторант Ралица Йовчева..... 349

ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ КАТО ФАКТОР ЗА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Теодора Попова 357

РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИЯТА В БЪЛГАРИЯ – РЕТРОСПЕКТИВЕН АНАЛИЗ
Докторант Тихомир Георгиев..... 367

РОЛЯТА НА КЕТЪРИНГ ОБСЛУЖВАНЕТО КАТО ФАКТОР ЗА ПОВИШАВАНЕ АТРАКТИВНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ СЪБИТИЯ
Докторант Цветелина Петрова..... 375

СЪВРЕМЕННИ МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОДИ ПРИ РЕАЛИЗИРАНЕ НА УЧЕНИЧЕСКИ ТУРИСТИЧЕСКИ ПЪТУВАНИЯ
Докторант Цветелина Телбис 382

ИНТЕГРИРАНЕ НА КРЪГОВИ БИЗНЕС МОДЕЛИ В ПРЕДПРИЯТИЯТА КАТО ОСНОВА ЗА ПРЕХОД КЪМ ИНДУСТРИЯ 5.0
Докторант Захари Пенев..... 390

ESG PERFORMANCE AND MARKET VALUATION IN CHINA'S INDUSTRIAL SECTOR: THE MODERATING ROLE OF IDIOSYNCRATIC RISK
PhD student Yan Fu 398

R&D CAPITAL INTENSITY AND FIRM VALUE IN CHINA'S INDUSTRIAL SECTOR: EVIDENCE FROM OWNERSHIP HETEROGENEITY
PhD student Xinyue Du 412

UNMANNEDSTORES–НОВАТА КОНЦЕПЦИЯ В СВЕТОВНАТА ТЪРГОВСКА ПРАКТИКА
Студент Аница Декова 425

ОТРАСЛОВА СТРУКТУРА НА ИКОНОМИКАТА И НЕЙНОТО ЗНАЧЕНИЕ ЗА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ
Студент Борислава Горецова 431

ВЛИЯНИЕТО НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ВЪРХУ УПРАВЛЕНСКИТЕ РЕШЕНИЯ В МАЛКИЯ БИЗНЕС
Студент Даяна Пламенова Лучева 441

ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

ELENA DALLES AND PHILANTHROPY IN BELLE ÉPOQUE: HERITAGE, SOCIAL IMPACT AND CULTURAL LEGACY
Prof. Dr. Hab. Silviu Miloiu 455

РЕСУРСНИ И ОРГАНИЗАЦИОННИ ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ВНЕДРЯВАНЕ НА ИИ-БАЗИРАНИ СИСТЕМИ В БЪЛГАРСКИТЕ ЧИТАЛИЩА
Доц. д-р Александрина Александрова, гл. ас. д-р Атанаска Решеткова, гл. ас. д-р Евгени Овчинников 487

ОТВЪД РЕКА ДУНАВ: НЕВИДИМИЯТ ИКОНОМИЧЕСКИ, ИНТЕЛЕКТУАЛЕН И КУЛТУРЕН МОСТ МЕЖДУ СВИЩОВ И БУКУРЕЩ ПРЕЗ ВЕКОВЕТЕ
Доц. д-р Александър Ганчев 495

КУЛТУРНОТО И ПРИРОДНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО ОБЕКТ НА УСТОЙЧИВАТА ОТЧЕТНОСТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, студент Emanuel Proenca Gomes, студент Rodrigo Miguel Gomes Rodrigues, студент Lara Alexandra De Paiva Tome, студент Miguel Angelo Bretes Pereira Carolo студент Santiago Pimenta Fernandes, студент Faisal S. A. Abulhatal 502

ПАРАДОКСИТЕ НА ЕДИН ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТ: РЕСТОРАНТ И БАР-ВАРИЕТЕ „ЦИГАНСКИ ТАБОР“ МЕЖДУ ЕТНИЧЕСКАТА КУЛТУРА И КОМЕРСИАЛНАТА ЕКЗОТИЗАЦИЯ
Доц. д-р Йелис Еролова, гл. ас. д-р Бехрин Шопова 509

РАЗВИТИЕ НА СТОПАНСКАТА ЕТИКА В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Катя Личева 517

REMARKABLE, VETERAN AND MONUMENTAL TREES AS HERITAGE: RECOGNITION AND THE GOVERNANCE OF CARE IN SELECTED EUROPEAN JURISDICTIONS
Assoc. Prof. Lucia Nováková, PhD, Prof. Dr. Hab. Silviu Miloiu 522

ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯТ МОДЕЛ НА СТОПАНСКАТА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ“ ЗА КАЧЕСТВО И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – 90 ГОДИНИ ЛИДЕРСТВО В ИКОНОМИЧЕСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА СТРАНАТА
Доц. д-р Росица Колева 540

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ВНЕДРЯВАНЕТО НА ИНОВАЦИИ В КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ
Гл. ас. д-р Милен Атанасов, ас. д-р Йоана Константинова..... 550

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE ON THE EDUCATION SYSTEM
Senior Instructor PhD in Economic Sciences Fuad Jabbarov Zeydulla Oglu 558

POTENTIAL OF INTERNATIONAL LEGAL FRAMEWORKS PROTECTING INTRINSIC VALUES IN CULTURAL HERITAGE
Assistant Professor PhD Said Edaich 567

MANAGEMENT OF CULTURAL-RELIGIOUS HERITAGE: HISTORICAL, SPIRITUAL, AND INTERNATIONAL DIMENSIONS OF FÁTIMA AND CZĘSTOCHOWA
Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, PhD, Katarzyna Mazur-Włodarczyk, PhD, Elżbieta Karaśq, PhD..... 576

INDUSTRY-ORIENTED CHINESE CRAFTS: AN EXPECTATIONS PERSPECTIVE
Katarzyna Mazur-Włodarczyk, PhD, Katarzyna Łukaniszyn-Domaszewska, PhD 588

WOMEN DONATIONS TO SWEDISH RELIGIOUS INSTITUTIONS
PhD student Ciocoiu Elena-Adriana 599

РОЛЯТА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ЗА ОПАЗВАНЕТО НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО
Студент Димитрийка Атанасова Чакова 606

КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО РЕСУРС ЗА МЕСТНОТО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ В МАЛКИТЕ ГРАДОВЕ
Студент Николина Кирякова 615

ПРИНОС НА ИКОНОМИКАТА НА СПОДЕЛЯНЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

Доц. д-р Петя Иванова[1]

Резюме: *Изследването анализира връзката на икономиката на споделянето и целите за устойчиво развитие. Очертават се особеностите на бизнес модела на икономиката на споделянето и основните негови атрибути. В резултат на анализа са систематизирани характеристиките му, съответстващи на всяка една от определените от Организацията на обединените нации цели за устойчиво развитие. Стига се до заключението, че икономиката на споделянето има най-голям принос към целите за устойчиво развитие свързани с достоен труд и икономически растеж; промишленост, иновации и инфраструктура; отговорно потребление и производство и мир; справедливост и силни институции. Установява се като ключов фактор, в посока изпълнение на целите за устойчиво развитие, промяната на потребителското поведение, за което може в значителна степен да допринесе добрата осведоменост.*

Ключови думи: *устойчиво развитие, Цели за устойчиво развитие, икономика на споделянето, споделено потребление*

JEL: L16, O11, Q55

CONTRIBUTION OF THE SHARING ECONOMY TO ACHIEVING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Assoc. Prof. Petya Ivanova, PhD

Abstract: *This study analyzes the relationship between the sharing economy and the Sustainable Development Goals. It outlines the specific features of the sharing economy's business model and its key attributes. As a result of the analysis, its characteristics corresponding to each of the Sustainable Development Goals defined by the United Nations have been systematized. It concludes that the sharing economy makes the greatest contribution to the Sustainable Development Goals related to decent work and economic growth; industry, innovation, and infrastructure; responsible consumption and production; and peace, justice, and strong institutions. A change in consumer behavior is identified as a key factor in achieving the Sustainable Development Goals, and raising awareness can contribute significantly to this change.*

Key words*: sustainable development, Sustainable Development Goals, sharing economy, shared consumption*

JEL: L16, O11, Q55

[1] E-mail: p.ivanova@uni-svishtov.bg; СА „Д. А. Ценов“ - Свищов

Въведение

Икономиката на споделянето (Sharing economy) се свързва най-често с AirBnB модела за краткосрочно настаняване, който модел намери приложение освен в туризма и в редица други икономически и обществени сфери. Той се основава на съвременното развитие на технологиите и най-вече на възможностите, които предоставят платформите - основно средство за икономически обмен при този модел.

Този бизнес модел се гради на споделеното потребление (collaborative consumption), чрез по-рационално използване на ресурсите и разпределение на техния капацитет (Ivanova, 2022). Неговото отражение върху изпълнение на Целите за устойчиво развитие (Sustainable Development Goals – SDGs), има потенциал за развитие основно чрез промяна в потребителските модели.

Целта на настоящата разработка е да анализира и оцени възможностите за създаване на стойност на икономиката на споделянето и нейното влияние върху Целите за устойчиво развитие.

Актуалността на темата се обосновава от значимостта на проблематиката за устойчиво развитие и необходимостта от промяна на потребителските навици към по-рационален модел, интегриращ екологични, икономически и социални цели.

1. Икономика на споделяне и цели за устойчиво развитие – базисни измерения

За обозначаване на икономиката на споделянето в научната литература се срещат и понятията: „колаборативна икономика“, „икономика на достъпа“, „платформена икономика“ и др. Най-общо *икономиката на споделянето* може да се определи като „*система, допринасяща за икономиката чрез обмен на свободни стоки и услуги с помощта на технологии*“ (Bahar, 2024, p. 86). Това включва както обмен на физически активи като превозни средства, настаняване, дрехи, храна и други, така и цифрови активи като знания, умения, опит, идеи и мнения. Терминът „икономика на споделяне“ е добавен към Оксфордския речник през 2015 г. и е определен в него като: *„Икономическа система, в която активи или услуги се споделят между частни лица, безплатно или срещу заплащане, обикновено чрез интернет“* (Definition of sharing economy noun from the Oxford Advanced Learner's Dictionary, 2015).

Икономиката на споделянето се възприема като устойчив начин на потребление поради потенциала си да намали използването на ресурси и генерирането на отпадъци. По-доброто разбиране на възможностите на модела, динамиката на потреблението и характеристиките му е от съществено значение, за да се оцени адекватно ролята, която практиките за споделяне могат да играят в устойчивите преходи. Прегледът на дефинициите за икономиката на споделянето ни позволява да очертаем нейните основни характеристики, които имат и отношение към това да се наложи този модел, както

и отразяват възможните влияния върху SDGs. Моделът се осъществява благодарение на възможността за *равноправен достъп* (peer-to-peer) до ресурси чрез *използване на платформи*. Дигиталните платформи играят ролята на фасилитатори на транзакции и чрез системите за репутация и управление на риска допринасят за създаване на доверие между участниците (Mont, Palgan, Bradley, & Zvolska, 2020). Друга съществена характеристика е възможността за осъществяване на *бизнес* по този начин, при който недостатъчно използваните или излишни ресурси се предоставят за ползване и така се осъществява *по-рационалното* им разпределение. *Използването* на даден актив или предоставянето на услуга вместо придобиването на *собственост* е също ключова характеристика на икономиката на споделяне (Ivanova, 2026).

Една от доминиращите теми в международното развитие е тази за устойчивото развитие. Целите за устойчиво развитие са приети през септември 2015 г. по време на Среща на върха на Организацията на обединените нации (ООН) за устойчиво развитие проведена в Ню Йорк (Фиг.1). Формулираните седемнадесет цели са свързани с бедността, неравенството, климата, екологичната деградация и мира и справедливостта. Тези цели са определени от ООН като *"интегрирани и неделими, глобални по природа и универсално приложими, като се вземат предвид различните национални реалности, капацитети и нива на развитие и се уважават националните политики и приоритети"* (United Nations, 2026). Те са и основите на Програмата на ООН за устойчиво развитие до 2030 г., подписана от 193 държави, която очертава задачите, необходими за справяне с предизвикателствата, пред които светът в момента е изправен.

Фигура 1. Цели за устойчиво развитие
Източник: United Nations; https://sdgs.un.org/goals

В контекста на целта на настоящото изследване, класифицирането на целите за устойчиво развитие би могло да бъде направено съобразно измеренията на устойчивостта (Таблица 1).

Таблица 1. Разпределение на целите за устойчиво развитие, съобразно измеренията на устойчивостта

Измерение на устойчивост	**Цел №**	**Наименование на целта**
Икономика	8	Достоен труд и икономически растеж
	9	Промишленост, иновации и инфраструктура
	10	Намаляване на неравенствата
	12	Отговорно потребление и производство
Общество	1	Изкореняване на бедността
	2	Преодоляване на глада
	3	Добро здраве и благополучие
	4	Качествено образование
	5	Равнопоставеност на половете
	7	Достъпна и чиста енергия
	11	Устойчиви градове и общности
	16	Мир, справедливост и силни институции
Екология	6	Чиста вода и санитарно-хигиенни условия
	13	Борба с климатичните промени
	14	Живот под водата
	15	Живот на земята

Източник: United Nations; https://sdgs.un.org/goals

Най-общо целите за устойчиво развитие са моделът за постигане на по-добро и по-устойчиво бъдеще за всички, като отразяват глобалните предизвикателства, пред които сме изправени.

Въпреки че формулираните цели за устойчиво развитие се считат за цели на правителствата и държавите, бизнесът е една от основните заинтересовани страни. В раздел 67 от резолюцията на ООН се призовава директно бизнеса да приложи своята креативност и иновации за решаване на предизвикателствата на устойчивото развитие. Като правило целите на бизнеса за създаването на стойност се свързват с икономически ползи, но наравно с това фокусът все повече се измества към елементите на околната среда и социалната стойност (Laukkanen & Tura, 2020).

2. Взаимовръзка между икономиката на споделянето и целите за устойчиво развитие

Промяната в мисленето на потребителите и използването на възможностите на икономиката на споделянето имат принос към устойчивостта, основно благодарение на по-рационалното използване на съществуващите ресурси.

Влиянието на икономиката на споделяне върху устойчивостта на настоящия етап се изследва предимно по логически път. По-детайлното

систематизиране на въздействията на модела на икономиката на споделянето върху всяка от целите за устойчиво развитие е представено в Таблица 2.

Таблица 2. Въздействие на икономиката на споделяне върху целите за устойчиво развитие

Цел	Въздействие
1. Изкореняване на бедността	Дава възможност за допълнителен доход Създава заетост
2. Предотвратяване на глада	P2P преразпределяне на хранителен излишък Предоставяне на достъп до неизползвана земя Намаляване на хранителните отпадъци
3. Добро здраве и благополучие	Позволява на хората да се свързват с единомишленици Създаване на общества
4. Качествено образование	Улесняване чрез платформи на достъпа до знания и образователни ресурси
5. Равнопоставеност на половете	Дава прозрачност Равни възможности
6. Чиста вода и санитарно-хигиенни условия	Посредством намаляване на потреблението
7. Достъпна и чиста енергия	Създаване на възобновяеми енергийни мрежи Свързване на нуждаещи се от енергия и тези, които могат да я предоставят
8. Достоен труд и икономически растеж	Насърчаване на приобщаващ и устойчив икономически растеж Осигуряване на възможности за заетост Намаляване на пречките пред предприемачеството
9. Промишленост, иновации и инфраструктура	Насърчаване на отговорните иновации Повишаване на осведомеността на клиентите относно устойчивите решения
10. Намаляване на неравенствата	Позволява собствеността да носи допълнителен доход Достъп до стоки без да се придобива собственост Предлагане на равни възможности за всички потребители, без дискриминация по пол, раса или ниво на доходи
11. Устойчиви градове и общности	Подобряване на мобилността Намаляване на негативното въздействие върху околната среда Намаляване използването на лични автомобили
12. Отговорно потребление и производство	Подкрепа на по-устойчив модел на потребление Активно насърчаване на максималното използване на ресурсите Намаляване на необходимите ресурси Улесняване на достъпа до стоки, вместо придобиване на собственост
13. Борба с климатичните промени	Подпомага по-рационален подход към потреблението Намаляване на замърсяването
14. Живот под водата	Посредством намаляване на потреблението
15. Живот на земята	Посредством намаляване на потреблението
16. Мир, справедливост и силни институции	Създаване на общности, които благоприятстват взаимодействията между потребителите Изграждане на доверие и социално разбиране
17. Партньорства за целите	Създаване на общности от съмишленици

Източник: Доработена по (Pérez-Pérez, Benito-Osorio, García-Moreno, & Martínez-Fernández, 2021)

Прегледът на съществуващите изследвания показва, че икономиката на споделяне е с *потенциално най-значим принос* към целите за устойчиво развитие свързани с: достоен труд и икономически растеж (цел №8), промишленост, иновации и инфраструктура (цел №9); отговорно потребление и производство и мир (цел № 12); справедливост и силни институции (цел № 16).

Въпреки, че като цяло моделът релира с философията за устойчиво развитие, съществува и определен критицизъм към тази взаимовръзка. Най-общо той се свързва с възможността освободеният наличен финансов ресурс да се използва в повишено потребление. Пример в тази насока е повишаване честотата на пътуване и продължителността на престоя, когато се използват платформите за настаняване, което рефлектира върху негативно въздействие върху околната среда. Основни бариери пред модела, във връзка с постигането на целите за устойчивост се свързват с: недостатъчно доверие, технологично равнище, експертиза, високо ниво на риск, недостатъчно добра регулация, проблеми при сътрудничеството между участниците в модела и други (Govindan, Shankar, & Kannan, 2020).

От гледна точка на развитие на бизнес модела в посока устойчивост, към настоящия етап на развитие, преодоляването на бариерите може да се търси в следните направления:

- *Удобна и лесна за използване от потребителя платформа.* Успешните примери на споделена икономика (Uber и Airbnb) са такива и благодарение на добре разработената им платформа. Тя е проектирана да бъде удобна за потребителя, който може лесно да се присъедини като домакин или потребител без много затруднения. Платформата предоставя широк спектър от възможности, което увеличава избора и персонализацията на услугата.
- *Гаранции за рисковете, включване в модела на източник на доверие.* Дори при успешни примери в икономиката на споделянето, възникват проблеми, свързани с доверието. Понякога е трудно да се определи и кой носи отговорността. Ето защо едно възможно решение по отношение на въпросите свързани с отговорността, е включването в модела на трета страна, която да е ангажирана със застрахователни и свързани с безопасност въпроси и регулаторни мерки, което ще повиши доверието.
- *Индустрия 4.0 и дигитализация.* Интеграцията на техники от Индустрия 4.0 и дигитализацията предлага широк спектър от полезни дейности, включително проследяване на ресурсите, повишаване на прозрачността в дейностите, създаване на лесен достъп и други.

За да се прилага Икономиката на споделяне като устойчив начин на потребление, значим фактор ***е повишаване осведомеността*** за екологичните, социални и регенеративни ефекти. По този начин би могла да се повиши мотивацията на потребителите да споделят по екологични причини и да се идентифицират с устойчивостта. Също така по-широкото ангажиране на

заинтересованите страни и сътрудничеството са от съществено значение за развитие в посока глобалните цели за устойчивост.

Заключение

Осъщественият анализ ни позволява да направим някои по-важни изводи и обобщения.

Първо. Икономиката на споделянето е бизнес модел, който се основава на нарасналото приложение на информационните и комуникационни технологии и използването на социални мрежи и електронни устройства. Това е причина и за обозначаване на модела като платформена икономика, тъй като благодарение на посредничеството на платформите се дава възможност за равноправен достъп на потребителите.

Второ. Съществен принос на икономиката на споделянето към устойчивостта се гради на възможността за рационално използване на ресурсите и право на ползване вместо придобиване на собственост. Други значими характеристики на този бизнес модел, които са в унисон устойчивостта са: прозрачност, равноправен достъп, репутация чрез видимост на оценяването и снижаване на риска, създаване на общности.

Трето. Въпреки, че моделът има своите характеристики, които са в подкрепа на изпълнение целите за устойчиво развитие, съществуват определен бариери пред това да бъде пълноценно реализиран този принос. Някои от тези бариери са в рамките на сложния контекст на локална и регионална специфика, а други са общи и биха могли да бъдат преодолени посредством: удобна и лесна за използване от потребителя платформа; гаранции за рисковете и повишаване на доверието; използване на технологични решения.

Четвърто. Настоящото развитие показва, че най-съществен е приносът на бизнес модела на икономиката на споделяне към целите за устойчиво развитие свързани с достоен труд и икономически растеж; промишленост, иновации и инфраструктура; отговорно потребление и производство и мир; справедливост и силни институции.

Използвани източници

Bahar, M. (2024). The impact of sharing economy platforms on tourism:. *Journal of Global Hospitality and Tourism, 3*(1), 85-88.

Beins, B. (2012). *APA Style Simplified: Writing in Psychology, Education, Nursing, and Sociology.* New York: Wiley-Blackwell.

Definition of sharing economy noun from the Oxford Advanced Learner's Dictionary. (2015). Retrieved from Oxford Learner's Dictionaries: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/sharing-economy?q=sharing+economy

Govindan, K., Shankar, K. M., & Kannan, D. (2020). Achieving sustainable development goals through identifying and. *International Journal of Production Economics, 227*. doi:https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2019.107575

Ivanova, P. (2022). Collaborative Consumption. In D. Buhalis, *Encyclopedia of Tourism Management and Marketing.* Edwuard Elgar Publishing.

Ivanova, P. (2026). Икономиката на споделяне в туризма - модел с ценност за обществото. *Journal of Tourism, Policy and Business, 3*(1).

Laukkanen, M., & Tura, N. (2020). The potential of sharing economy business models for sustainable value creation. *Journal of Cleaner Production, 253*. doi:https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.120004

Mont, O., Palgan, Y. V., Bradley, K., & Zvolska, L. (2020). A decade of the sharing economy: Concepts, users, business and governance perspectives. *Journal of Cleaner Production, 269*. doi:https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.122215

Pérez-Pérez, C., Benito-Osorio, O., García-Moreno, C. M., & Martínez-Fernández, A. (2021). Is Sharing a Better Alternative for the Planet? The Contribution of Sharing Economy to Sustainable Development Goals. *Sustainability, 13*(4). doi:https://doi.org/10.3390/su13041843

United Nations. (2026). *Department of Economic and Social Affairs*. Retrieved from Sustainable Development: https://sdgs.un.org/goals